

บทนำ

1. ความสำคัญของปัญหา

เมื่อได้พิจารณาหลักการเรื่องเสรีภาพในการทำสัญญา หรือ หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา ในหลักการของกฎหมายแพ่ง จะเห็นว่า หลักการดังกล่าวเป็นหลักที่มองว่า บุคคลทุกคนต่างมีอำนาจต่อรองที่เท่าเทียมกัน บุคคลทุกคนรู้ถึงฐานะความได้เปรียบเสียเปรียบของตน ดังนั้น ถ้าการทำนิติกรรมสัญญาใด ถ้ามิได้เป็นการขัดต่อกฎหมาย หรือเป็นการพันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนแล้ว การทำนิติกรรมสัญญานั้น ย่อมมีผลผูกพันคู่สัญญา ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ในสภาพการณ์ของอดีต ยังเป็นหลักที่สอดคล้องไปกับสภาพสังคมในขณะนั้นได้ เพราะคู่สัญญายังมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน การแสดงเจตนาของคู่สัญญาสามารถทำได้โดยเสรี การร่างประมวลกฎหมายของหลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทยในอดีต จึงไม่ได้นำประเด็นปัญหานี้ไปพิจารณา

แต่นับตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา นักกฎหมายเอกชนที่สนใจในด้านกฎหมายเกี่ยวกับนิติกรรมและหนี้ ต่างให้ความสนใจต่อวิกฤตการณ์ที่เกิดกับสัญญา เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ต่อรูปแบบของการทำสัญญาและสภาพของคู่สัญญา ซึ่งแตกต่างไปจากสภาพที่เคยเป็นอยู่ ในขณะที่มีการบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่ง เกี่ยวกับสัญญาตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในประเทศฝรั่งเศสก็ตี ในประเทศเยอรมันก็ตี¹ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวคือ มีการจัดทำในลักษณะสัญญาสำเร็จรูปกันมากขึ้น โดยผู้มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่า ใช้สัญญาสำเร็จรูป เป็นเครื่องมือในการรักษาผลประโยชน์ของตน โดยการใส่ข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบ ซึ่งสภาพการณ์เช่นนี้อาจกล่าวได้ว่าส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาการของระบบทุนนิยม ที่ทุกคนต่างต้องการแสวงหากำไรเพื่อประโยชน์แก่ตนให้มากที่สุด เมื่อสภาพสังคมและลักษณะการทำนิติกรรมสัญญาในสภาพการณ์ปัจจุบัน ได้เปลี่ยนแปลงอย่างมากเช่นนี้ หลายประเทศจึงได้หาแนวทางผ่อน

---

¹ ตารานพร ธิระวัฒน์, กฎหมายสัญญา : สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบัน และปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538), หน้า 2.

คล้าย หลักการในเรื่องทฤษฎีว่าด้วยเสรีภาพในการทำสัญญา หรือหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา โดยใช้แนวทางนิติบัญญัติคือ การออกกฎหมายว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ดังเช่น The Unfair Contract Terms Act 1977 ของอังกฤษ หรือ The Standard Contracts Act ของเยอรมัน เป็นต้น ประเทศไทยได้ตระหนักถึงปัญหาอันเกิดจากข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมดังกล่าว เดกเช่นเดียวกับหลายประเทศ จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ซึ่งมีเหตุผลในการประกาศใช้กฎหมาย ตอนหนึ่งได้กล่าวว่า ในปัจจุบัน สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้ซึ่งมีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจเหนือกว่า ถือโอกาสอาศัยหลักเสรีภาพในการทำสัญญาหรือหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาเอาเปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งมีอำนาจต่อรองในทางเศรษฐกิจด้อยกว่าอย่างมาก ซึ่งทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมและไม่สงบสุขในสังคม ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า เจตนารมณ์ของกฎหมายคือ ต้องการจะแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรม จากการทำสัญญา เดกเช่นเดียวกับกฎหมายว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมของประเทศอื่นๆ

ณ เวลาที่ แม้พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 จะมีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายแล้วก็ตาม กฎหมายฉบับนี้ยังมีปัญหาในเรื่องขอบเขตและการใช้ข้อหลายประการ อันเนื่องด้วยเหตุเช่น ความไม่ชัดเจนและความเคลือบคลุมสงสัยในถ้อยคำของตัวบทกฎหมาย โดยเฉพาะขอบเขตของนิติกรรมสัญญาทั้ง ๘ ประเภท อันถือว่าเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมตามกฎหมาย และปัญหาในเรื่องการใช้กฎหมาย เช่น เรื่องความไม่ชัดเจนในเรื่อง วิธีพิจารณาความ ฯลฯ ดังนั้น จึงสมควรมีการศึกษาวิเคราะห์ให้ละเอียดรอบคอบว่า บทบัญญัติในกฎหมายว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมนี้ มีขอบเขตและการใช้กฎหมายเพียงใด และปรากฏปัญหาในเรื่องขอบเขตและการใช้ประการใด เพื่อที่จะได้นำเอาสิ่งที่ศึกษาเหล่านี้ มาใช้ในการแก้ไขปัญหาคต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงประวัติและวิวัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจแบบเสรี
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงประวัติและวิวัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม

3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงขอบเขตและเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมของไทย

4. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาขอบเขตและการใช้กฎหมายว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมรวมถึงแนวทางในการแก้ไขด้วย

3. สมมติฐานการวิจัย

กฎหมายว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม เป็นกฎหมายที่มีแนวคิดใหม่และหลักการใหม่ในประเทศไทย กล่าวคือ กฎหมายนี้มีผลกระทบต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาของบุคคล ทั้งนี้เพราะหลักเสรีภาพในการทำสัญญาและความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา ไม่อาจอำนวยความสะดวกที่แท้จริงให้คู่สัญญาทุกฝ่ายได้อย่างเป็นธรรม อันเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจแบบระบบทุนนิยม ฝ่ายนิติบัญญัติจึงได้ออกกฎหมายมอบอำนาจ ให้ฝ่ายตุลาการใช้ดุลพินิจ เพื่อแก้ไขปัญหาและข้อบกพร่องต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับขอบเขตของกฎหมายและการใช้กฎหมาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้

4. วิธีการวิจัย

ทำการศึกษาและวิจัยค้นคว้าแบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) คือ เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ในรูปแบบของหนังสือ บทความทางกฎหมาย และตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลเหล่านี้มาศึกษาถึงหลักเกณฑ์และแนวความคิดอย่างมีระบบ

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การศึกษาขอบเขตและเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้กฎหมายที่จะได้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ที่อยู่เบื้องหลังของเนื้อความในกฎหมายในแต่ละมาตรา

2. การศึกษาถึงขอบเขตของสัญญาที่อยู่ในบังคับของกฎหมายนี้ จะทำให้คู่สัญญาที่ต้องทำนิติกรรมสัญญานั้น จะได้ทราบถึงแนวทางที่ชัดเจนในการร่างสัญญา โดยมีพื้นฐานอยู่ในกรอบของความเป็นธรรม

3. การศึกษาถึงแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ และปัญหาขอบเขต และการใช้จากกฎหมายนี้ จะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์กฎหมายที่ออกมาว่า ได้แก้ปัญหาที่ต้องการได้อย่างถูกต้องหรือไม่ ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ และจะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้